

19. SEPTEMBER 1934. A.

E. TÖÖLISÜHINGUTE KESKLIIDU JA TÖÖLISNÕUKOGUDE HÄÄLEKANDJA

Töölisanemate valimisest.

L. Metslang.

Tööinspektorite 1933. a. aruannete kokkuvõttes „Töökaitse Eestis 1933“ märgitakse tööstusliikude käitiste tööliskonna asutiste (töölisanemad) kohta järgmist:

„Aruande aastal tegutsesid tööliskonna asutised 67 käitises. Töölisanemad olid valitud 29 käitises (25—100 töölisega) ja töölisanemad 38 käitises (üle 100 töölisega). Käitiste arv, kus oli võimalik valida töölisanem, oli 1933. a. 182. Töölisanemad samal aastal oleks olnud võimalik valida 91. Seega töölisanemad jäid valimata 153 käitises ja töölisanemad 53 käitises. Eelmiste aastatega võrreldes on tööliskonna asutiste üldarv tunduvalt langenud. Samal ajal on aga suurenenud käitiste arv, kus tööstusliikude käitiste tööliskonna asutiste seaduse järgi oleks võimalik olnud valida töölisanemad või töölisanemad. Sellest nähtub, et töölise huvi tööliskonna asutiste vastu on langenud. Töölisanemate ja töölisanemate arv on eriti vähenenud erakäitistes. Selle vastu riigi- ja omavalitsuste käitistes leidub tööliskonna asutisi suuremal arvul. Samuti näib, et tööliskonna asutised püsivad neis käitistes, kus juba enne tööstusliikude käitiste tööliskonna asutiste seaduse maksmapanekut olid olemas töölisanemate nõukogud.

Tööinspektorite seletusel on tööliskonna asutised seisnud oma ülesannete kõrgusel peamiselt suuremates käitistes. Näiteks Narva linaketramise- ja Kreenholmi puuvillavabrikus töölisanemad liikmed on püüdnud selgitada töölise massilistel vallandamistel, kellele töölise võiks lõpuarvet anda nii, et ta vähem

selle all kannataks kui teine. Töölisanemate seisukohtadega arvestasid ka käitiste juhatajad töölise vallandamisel. Peale selle on töölisanemate liikmetest kasu olnud õiglase töö hindade kindlaksmääramisel. Suures osas vähemates käitistes ei ole aga tööliskonna asutiste tegevus millegagi välja paistnud, peale üksikute vähemate arusaamatuste selgitamise käitise juhataja ja töölise vahel.

Viienda jaoskonna (Tartu-, Valga-, Võru- ja Petserimaa) tööinspektori seletusel ühel juhul töölisanem isegi loobus oma ametist põhjendades seda sellega, et leiab enese mitte kohase olevat töölisanema kohale. Säärane juhtum on seletatav asjaoluga, et sageli töölisanemateks või töölisanemate liikmeteks ei valita mitte asjatundlikke ja vastutusvõimelisi, vaid kogemusetu ja vastutusvõimetuid isikuid.

Teisel poolt ei saa aga ka tähendamata jätta, et ka mõned käitiste juhatused on suhtunud vaenulikult tööliskonna asutistesse. Näiteks kaebas üks töölisanem tööinspektorile, et töö käitises katkestati ajutiselt sihiga vabaneda töölisanemast. Pärast seda töölised selles käitises enam uusi töölisanemate valimisi ei korraldanud.“

Tööinspektorite üldtoodud aruandeist nähtub, et 206 käitises 1933. a. jäid töölisanemad või töölisanemad valimata, töölised ei tunne tarvilikku huvi tööliskonna asutiste vastu, töölisanemate ja töölisanemate arv on hakanud vähenema, on valitud mitmel pool töölisanemateks ja töölisanemate liikmeteks kogemusetu ja vastutusvõimetuid isikuid ja suure osa käitiste töölisanemate ja töölisanemate tegevus ei ole millegagi välja paist-

nud. Teisest küljest võib näha seda, et terves reas käitistes töölisnõukogud on suutnud teostada tööliste huvides tulemustega.

Need on kurvad andmed igale teadlikule töölisle. Tekib eesenesest küsimus, millest on tingitud sellised kurvad asjaolud. Kui jäta kõrval vähemad põhjused, siis võime öelda, et põhjuseks on siin tööliste organiseerimatu olek. E. T. Keskliit oma selgitustöös on alaliselt rõhutanud, et töölisanemate valimiste algatamine, sobivate isikute kandidaatideks ülesseadmine, valimiste korralik läbiviimine, töölisanemate ja töölisnõukogude ülesannete täitmine, ühesõnaga — töölisanemate ja töölisnõukogude instituudi korralikult tegevusse rakendamine on võimatu ametiühingute. E. T. Keskliit väitis seda töölisliikumise kogemuste põhjal. Ja üks õigusta tegelik elu Keskliidu seisukohti. On viimne aeg järelduste tegemiseks. Kui tahame tõsta tarvilisse kõrgusse töölisanemate instituudi, siis peame kõik jõud koondama ametiühingute organiseerimisele.

See ei ole mingi võimatu ülesanne. Keskliit ja Keskliitu kuuluvad 50 ametiühingut on igal ajal valmis andma organiseerimistööks vajalikke juhiseid. Ametiühingute ukсед on avatud igale töölisle maailmavaate peale vaatamata. Keskliit on suutnud säilitada ametiühingute tegevusvabaduse ka käesoleval erakorralisel ajal ja just seepärast, et Keskliit ja temasse kuuluvad ametiühingud ei ole poliitilised organisatsioonid, et neil pole ühendust ühegi poliitilise erakonnaga.

Juba käesoleval sügisel asudem täie jõuga töölisanemate valimiste läbiviimisele koos ametiühingutega. Teist teed ei ole! Võime olla kindlad, et seda teed pidi käies saavutama töölisanemate valimiste ja tegevuse alal paremaid tulemusi kui seni.

Töölisanemate valimiste ja organiseerimistöö korraldamise asjus üksikasjalikkude juhistele saamiseks pöörata Keskliidu sekretariaadi või Keskliitu kuuluvate ametiühingute poole.

Korporatiivne kord.

Fashistlikud katsetused kaasajal on saanud sagedaks. Nii näiteks 18. jaanuaril k. a. enam kui kümneaastaste eeltoode järgi Itaalias on antud lõplik „Korporatsioonide seadus“. Mussolini ülistab seda sajandi suurima saavutisena. Saksamaal 20. jaanuaril k. a. anti „Seadus rahvusliku töö korraldamiseks“ ja 27. veebr. k. a. „Seadus saksa majanduse orgaanilise ülesehituse ettevalmistamiseks“. Austrias 2. märtsil vallitsus andis välja dekreedid „Kutseesinduslikku ülesehitusse lülitamise“ kohta. Portugaalias 11. märtsil ilmus dekreet „Korporatiivse organisatsiooni kohta“ ka Schveitsis on olnud sellesuunalisi ettepanekuid. Käesoleval suvel meil Eestiski ajakirjanduses vaieldi korporatiivse korra sisseseadmise üle.

Seisuslik korraldus, milles peab teostuma fashistlik, korporatiivne riik, sisaldab endas *totaalsuse* (terviklikkuse) ideed. „Totaalsusega“ mõeldakse seda, et siitpeale on mõõda piiritu vabadus, prantsuse revolutsiooni jätnus, „lääne demokraatia“, et on lõpul ajajärk, mis plaanitu toodangu ja jaotusega maailmas vallandas lootusetu kaose, et ehitatakse ühe rahvuse piires riik, mis juhib inimeste teotsemist majanduslikul, sotsiaalsel, kultuurilisel ja poliitilisel alal vastolulult ühes suunas, põhimõtte järgi: „üldsuse kasu enne omakasu!“

Samu lootusi hellitas ka noor *liberalism* (vabameelsuse õpetus) 18. ja 19. sajandil, liberalism, mille vastu fashism just asetab oma *totaalsuse* ideed. Just sama *totaalsuse* illusiooni (petlikku arvamist) jagas liberalism. Liberalism uskus inimeste, tööandja ja tööliste, headesse vahekorradesse, ta ei teadnud midagi klassidest, ta tõstis üldsuse hüve kõrgemaks põhimõtteks. Kuigi kõik liberalismi teoreetikud ülistasid isiklikku vabadust, olid nad veendunud selles, et omakasu loobumine loob harmoonilise (kooskõlalise) terviku. Ka fashistid arvavad, et selles peitub klassidetuõnneliku rahvasterviku ime. *Tõsiasi* on siiski ei vasta neile fashistide optimistlikele lootustele.

Liberalismi isadele ei või seda optimismi panna pahaks. Nad elasid ajastu lävel, mis *kõigile* avas määratud võimalusi töötamiseks, rikastumiseks, tõusuks, nad elasid ajastul, mil inimkond asendas peerutule elektriga ja post-hobuse lennukiga.

Siiski tõsielus varsti ei säilinud enam midagi sellest noore liberalismi optimismist. Loosung „üldkasu enne omakasu“ kadus enne veel maailmast, kui markantlik õpetus üles kerkis. Liberalismi eetikast jäi järgi vaid alasti egoism, omakasupüüe. Kunagi varem polnud niipalju vaeseid, kui ajal, mil inimkond astus lootusrikkalt suure edu teele ja täniseni nende arv on kasvanud. Ja tänapäeval, niisuuure töötute arvu juures ja hulga tühjalt seisvate vabrikute juures, fashism tahab pöörata sama optimistlikule kõigi inimeste headusele ja õilsale meelsusele, ta tahab vallandada kõik need köidikud, millega inimesed kollektiivselt on püüdnud oheldada oma egoismi teiste omakasupüüdlikkude suhtes, luua maailm, mis rajatud loomulikule, harmoonilisele omakasude ühtesulamisele, keeldumisele teiste kasuks.

Praktikas „totaalsus“ ei ole muud kui liberalistliku põhimõtte rakendamine, omakasu taotlevaile tööandjale vaba voli andmine. Vastandina sotsialistide kollektiivsusele, asetatakse see omakasu aga koguni esirinda! Esijoones räägitakse *eraalgatuse* õnnistavast mõjust, mis tähendab seda, et kollektiivsed kitsendused lõhutakse *liberalismi jaluleaitamiseks!*

Hitleri Saksamaal on kaotatud kõik need kitsendused, millised said paratamatuks ohtliku liberalistliku ehamajanduse tagajärjel. Kontsetratsioonilised (koondatud) ettevõtted, millest riik röövmajanduse piiramiseks võttis osa, on jälle ehitatud eramajanduslikule alusele. Palgad ja teised töötõingimused, tariifilepingud kujunevad jälle üksikute käitiste kaupade. Majanduslikke küsimusi ei otsustata Saksa tööfrondis, mis on loodud endiste ame-

tiühingute asemele. On loodud ja seatud tööfronti kontrolli alla organisatsioon „*Jõud rõõmu kaudu*“ (*Kraft durch Freude*). Sellel organisatsioonil on üheksa ametkonda: *tööilu ametkond, rahvuspärasuse ja rõõmuametkond, reisu-, matkamise- ja puhkuseametkond, omabi- ja asustamiseametkond, hariduse ametkond, spordi ametkond, kultuuriametkond ja propagandaametkond.*

Hitleri lähikonnas tõusis küsimus, „kas saksa majandus on orgaaniline tervik, riigi ja rahva huvides, või üksikute erivaatepunktide ja -huvide kohaselt töötavate käitiste summa?“ Teiste sõnadega — Hitleri saajaprosendiline liberalism on liig isegi üksikuile natsionaalsotsialistidele. Tulemusi sel nõrgal protestil siiski polnud, *Krupp* ühelmeel oma liberalistlike kolleegidega ja saksa majandusdiktator majandusminister Schmidt vastasid, et tööfront ei saa siia midagi parata, tal pole sellist võimu tööandjate üle, sest need „ei kuulu saksa tööfronti kui käitiste juhatajad, vaid nagu teisedki majanduses töötavad, loovad rahvusseltsimehed“ (*Volksgenossen*), s. o. kui vabalt loovad isikud, vabad ettevõtjad. *Natsionaalsotsialistlikud professorid pakuvad meeleldi selle suurtöösturite seisukohale teaduslikku põhjendust.* Prof. Dietz ütleb Saksa Tööfronti häälkandjas: „riik tuleb arvesse teises joones, kui ersats, ... otsuste langetamine jääb igal juhul üksi tööandjale.“

Niisugusel juhul on täiesti mõistetav, kui minister Schmitt ütleb: „ta peab kartelle (käitiste koondisi), nagu üldse hinnasidumisi ebasoovitavaks“. Selle tulemuseks on et Saksa-

maal toodangu omakulud, järelikult ka hinnad mitmesaja protsendiliselt erinevad ja isegi ettevõtjad liberalistliku konkurentsi üle kaebavad, mille Hitler on vallandanud ja mida nad ei suuda enam oheldada.

Itaalias ei ole lugu teisiti. Kodanliku „Economisti“ Itaalia kirjasaatja kirjutab: „Oleks eksitus arvata, et Mussolini soodustab suurte kontsernide riigistamist, või ainult soodustaks ühtlast poliitikat nende suhtes. Vastupidi: nagu Saksamaal nii ka siin suurimad kontsernid, mille osanikuks riik oli muutunud, neid saneerides, mängitakse kätte eramajandusele.“

Austrias ametlik „Reichspost“ kirjutab: „Riik toimib ikka siis *rahvamajanduse* huvides, kui ta vaba majandust laseb toimida võimalikult vabana asjatuist köidikuist.“

Nii näeme, et paljuülstatud fashistlik totaalarriik ei ole sugugi totaalne (terviklik) vaid, et fashistlik korporatiivne riigikord on liberalistlik. Kui on mingi vahe vana, liberalistliku riigi ja kaasaegse uusliberalistliku riigi vahel, siis see, et fashistlik riik ei piirdu sellega, et ta on järelevalvajaks, öövahiks, nagu seda oli liberalistlik riik, vaid et ta on *kogu rahva kahjuks kapitalistliku süsteemi kandjate sanatorium ja puhkekodu.* Korporatiivne riik, seisuslik riik on liberalismi viimne peljupaik. *Ta ei murra liberalismi, vaid alles selle viimseks toeks, hukkab koos sellega. KORPORATIIVSE KORRA VIIMSEKS TULEMUSEKS ON, hoolimata sõnakõksudest korporatsioonide, kodade või seistse üle — KÕIGI VÕITLUS KÕIGI VASTU!*

Töölepingu areng ja tänapäev.

L. Metslang.

I.

Möödunud palgavõitluste puhul tekkis mitmes paigas kollektiivlepingu sõlmimise asjus arusaamatusi ja lahkarvamisi. Näiteks Pärnu sadamatöölise streigi ajal teedeminister ei lubanud kollektiivlepingu sõlmimist Pärnu Sadamatöölise Ühingu ja stevidoride vahel. Tööandjad on korduvalt vaielnud töötingimuste kindlaksmääramisel kollektiivlepingute sõlmimise vastu. Kuigi maksev põhiseadus tunnustab tööliste liitumisvabadust ametiühingutesse ja meil on maksev töösuhete korraldamiseks kollektiivlepingute seadus (RT nr. 33 — 1929), *ei taha Eesti tööandjad kui ka mõned võimukandjad tunnustada ametiühinguid ja kollektiivlepinguid.*

Kuna töösuhete korraldamine tööõigusliku töölepingu alusel on töölikonnale suure tähtsusega küsimuseks, siis peatume pikemalt töölepingu ajaloolise arenemise ja meil maksvate töölepingu eeskirjade juures.

Vanal ajal agelistes töötingimustes elav inimene, töötas ainult oma isiklikkute tarvete rahuldamiseks. Palgatavat tööjõudu sel ajal veel ei tuntud. Esimene võõras tööjõu oli ori. Need olid peamiselt sõjavangid, keda ei surmatud, vaid jäeti omale tööle. Orjad sel ajal kuulusid perekonda varandusena. Tol ajal

tööline oli ese ning tema müüki toimetas pere-mehe. Töölepingute järgi sel ajal ei tuntud vajadust. Rooma seadused ei tunnustanud orja täisõiguslikuks inimeseks, vaid olevuseks, kes ei vajanud seadusandlikku kaitset. Kuid siiski töölepingud said oma alguse orjapidamisest. See tuli tööjõu rentimisest. Isik, kel polnud orja, rentis selle orjapidajalt. Nii siis esimene töölepingute aluseks oli tööjõu rentimine. Hiljem anti töösuhete korraldamiseks seaduse eeskiri n. n. locatio-conductio, mille järele end rentisid orjusest pääsenud isikud. Orjapidamine oli sel ajal nii üldist laadi, et ainult erakordselt mõni vaba inimene läks teise juurde tööle.

Keskajal tehti tööd tsunftliku korralduse alusel, väljaspool tsunfti töötati rooma õigusest päritud rendiõiguse alusel. Juriidiliselt tsunftlik kord põhjenes *sõbralepingul*, mille järele lepinglased kohustusid olema üksteisele trund sõbrad ning vabastama üksteist hädast. Sõbralepinguid töövahekordade reguleerimiseks uuemal ajal enam ei tunta.

18. sajandi lõpu poole ja järgneva sajandi alul, uute leinteste mõjul algas võidukäiku suurtööstus, ületades käsitöö ja väiketööstuse. Sel ajal tööandjate ja tööliste vahel töösuhted

määrati kindlaks n. n. „vaba töölepingu“ alusel. Juriidiliselt nimetati seda lepingut: *tööjõu kasutamisleping igasuguseks tööks (locatio-conductio operarum)*.

„Vaba töölepingu“ põhimõtte seisis selles, et tööandja määrates enese ja töölise vahel töösuheteid, ei olnud seotud ühegi seaduse ega määruse eeskirjaga. Kõik olenes tööandja tahtest ja töölise hulgast tööturul. Tööandjal oli alati püüdeks määrata töötütingimused nii halvad kui vähegi võimalik. Ja tööturul ei olnud kunagi nii vähe töölisi, et tööline tööandjale oleks võinud öelda: „Kui sa niipalju palka ei maksa kui mina tahan, siis ei tule ma tööle“. Maksvate seaduse järele töölisel, varanduseta inimesel, oli õigus vabalt valida omale töö- ja elukohta ja tal võisid olla omad põhimõtted, kuid elatise teenimise pärast oli tööline surutud tööandja meelevalda alla. Tööandjad võisid „vaba töölepinguga“ täiel määral välja mõelda üksikult seivvate, majanduslikult nõrkade, seaduslikult „vabade“ töölise vastu, oma majandusliku ülekaalu. Kapitalism surus töötava rahva halastamatult majanduslikust tegevusest eemale. Töörahas eraldus massiks, mis ei omanud midagi nime-tamismäärset peale oma isiku ja tööjõu. Võib liialdamata öelda, et töölised suriti majanduslikult orja asendisse.

Tööliskonna tolleaegne raske olukord ja sellega ühenduses olevad sündmused (metsi-kuud streigid, mässud ja revolutsioonilised liikumised) asetasiid kordkorralt selgemalt ja kategoorilisemalt nõude, et riigivõim peab end segama töösuhete korraldamisse. Teisest küljest, tööstusmaades töölisliikumine muutus sihikindlaks hästiorganiseeritud liikumiseks. Ametiühingud avasid töölise silmi ja õpetasid neid nõudma inimväärseid õigusi ja elamis-tingimusi. Ametiühingud organiseerimistöökõrval löid töövõitluste läbiviimiseks võitlus-fonde. Kodanline riigivõim ei suutnud enam tööliskonna nõudmistele vastu panna ja pidi hakkama reguleerima töösuheteid vastavate seaduse eeskirjadega. Tuleb märkida veel seda, et noorte töökaitset hakasid nõudma ka sõjaväe ringkonnad. Sest ääretu kurnamise tõttu oli tööliskonna keskel tulnud nekrutite tervis väga nõrk. Umbes 100 aastat tagasi hakati Inglismaal maksuma panema esimesi töökaitse seadusi. 1802. a. pandi maksuma laste öötöökeeld ja määrati laste tööpäevaks 12 tundi. 1844. a. määrati töölise tööajaks 12 tundi. Pandi seaduste ja määruste kaudu maksuma eeskirju: *töötõrvishoiu, tööõnnetuste, tööinspeksiooni, käitiste sisekorra, töölepingu vormi jne. kohta*. Inglismaale järgnesid hiljem kordkorralt teised tööstusmaad ja üsna hilisel ajal nõrga tööstusega maad (Venemaa, Itaalia).

Siis töölepingu sõlmimine ei olnud enam täielikult vaba kokkulepe tööandja ja töölise vahel, vaid seadusega oli määratud kindlaks terve rida kohustusi ja nõudeid mõlemale poolele. Osa töölepingu sisust oli korraldatud juba avalikõiguslike aktidega, töökaitse seaduste eeskirjadega. Vormiliselt oli tööleping üksikleping (individuaalleping), kuid mõningate seaduste ja määruste eeskirjadega (avalikõiguslike aktidega) oli antud üksiklepingutele teatud määral *kollektiivne sisu*.

Sest seaduse eeskirjad olid maksvad kõigi seaduse alla kuuluvate tööharude töölise suhtes. „Vabast töölepingust“ (*locatio-conductio operarum*) oli välja arenenud avalikõiguslike aktidega (*töökaitse seaduste eeskirjadega*) normeeritud üksiktööleping.

Meil Eestis kehtiva Tööstusliku tööseaduse alusel tööandja ja töölise vahel sõlmitud tööleping omab ka avalikõiguslike aktidega (*töökaitse seadused ja määrused*) normeeritud üksiktöölepingu iseloomu.

Töökaitse seaduste ja määruste eeskirjadega normeeriti üksiktöölepingus eeskätt: tööaega, töötõrvishoiu, laste- ja naistekaitset, käitiste sisekorra ja sosiaalkindlustust. *Töötasu kindlaksmääramine jäi endiselt töölise ja tööandja vahelise „vaba“ kokkuleppe asjaks*. Alles 1895. a. alates mõne riigi (Austraalia, hiljem Inglismaa) seadusandlus hakkas andma eeskirju töölise palgaalammäärade suhtes. Kuid seda tehti ainult mõne tööharu suhtes (kodutöö, majateenistus ja mäetööstus, ainult Austraalias haarab palgaalammäärade seadus kõiki tööharusid).

Kuid tööstusmaade ametiühinguline liikumine tegi peatselt tööandjate vabale mängule lõpu palgaolude korraldamiselgi. *Seati ülesse nõue, et palgatingimused tuleb määrata kindlaks ametiühingute ja tööandjate või nende organisatsioonide vaheliste ühislepingutega, kollektiivlepingutega*. Ja kuna teistegi töötütingimuste (tööaeg, puhke-aeg, käitiste sisekord jne.) suhtes töökaitse seaduste ja määruste eeskirjad ei rahuldanud tööliskonna nõudeid, siis kollektiivlepingutega taheti siingi saavutada paremaid tingimusi kui seadustes ette nähtud. Ühtlasi jätkati võitlust sotsiaal-seaduste täiendamise eest.

Kollektiivlepingute areng on täis teravaid ja raskeid võitlusi, mis on kestnud asatakümneid ja kestab tänapäevalgi edasi. *Kõigepealt tuli murda tööandjate vastupanu ametiühingute tunnustamise asjus*. Tuli sundida tööandjad seisukohale, et nad ei takistaks töölisi astumast ametiühingutesse, et nad tunnustaksid ametiühingud kontragentiks, väärseks pooleks, kellega peetakse töötütingimuste asjus läbirääkimisi ja sõlmitakse eraseaduste alusel töötütingimuste kindlaksmääramiseks kollektiivlepinguid. Seni tööandjad olid asunud seisukohal, et nemad ajavad töösuheteid puutuvaid asju iga töölisega üksikult, n. ö. vahetult, otsekohe, „väljaspoolseisjate“ vahelesegamata. (Olgu märgitud, et sellel seisukohal asuvad meie tööandjad veel tänapäevalgi. Inglismaal lahendati see küsimus 30 a. eest!)

Kuid tööstusmaade ametiühinguline liikumine raskete töövõitluste abil, murdis viimaks tööandjate vastupanu ja surus töösuhete korraldusse kollektiivlepingute põhimõtte. *Vastamisi ei seisnud enam tööandja ja üksik nõrk tööline, vaid tööandjate klass ja töölise klass*. Majanduslikult tugev tööandjate klass oli töösuhete määramisel nüüd üheks kontragentiks (*lepingut sõlmivaks pooleks*), organisatsiooni kaudu koondatud, distsiplineeritud ja ühistundele äratatud töölisklass oli teiseks kontragentiks. Ametiühingute tugevad võitlusfondid asetusiid tööandjate majandusliku ülekaalu vastu.

Kui kollektiivleping ametiühingu ja töö-

andja või töandjate organisatsiooni vahel oli sõlmitud, siis töandja töölisega üksiklepingut sõlmides, pidi palga- ja teiste töötingimuste kindlaksmääramisel silmaspidama kollektiivlepingu vastavaid nõudeid. Seega töölisega sõlmitud üksikleping ei tohtinud olla vastolus kollektiivlepingu ega töökaitseseaduste ja määruste eeskirjadega. Kui üksiklepingus rikuti avalikõiguslike aktide (töökaitseseadused ja määrused) eeskirju, siis oli riigivõim kohustatud töandjad selle eest karistama. Kui kollektiivlepingu maksvoleku ajal üksiklepingutes või tööliste ja töandjate vahelistes suhetes rikuti kollektiivlepingu eeskirju, siis asjaosaline ametiühing (kollektiivlepingu kontragent) pööras tsiviilkohtu poole töandja vastu nõudmisega. Siis kollektiivlepingud ei olnud veel avalikõiguslikul alusel, vaid nende peale vaadati kui eraõiguslike aktide peale. Kollektiivlepingu sanktsiooni, kindlustuse, moodustas tööliiskonna reaalne organiseeritud jõud. Ametiühinguteta ei olnud kollektiivlepingud mõeldavad, aga ole seda tänapäevalgi.

Eraõiguse alusel kollektiivlepingud peaaegu kõikides riikides püsisid kuni maailmasõja lõpuni. Siis mitmes riigis pandi maksa kollektiivlepingute seadused. Seega kollektiivlepingutele anti juriidiliselt avalikõiguslik iseloom. Riigivõim tunnustas kollektiivlepingute põhimõtet ja määras vormi kollektiivlepingute sõlmimiseks. Sellest ajast peale kollektiivlepingutega palga- ja töötingimuste korraldamine on levinud kõikides kultuurriikides. Käesoleval ajal peaaegu kõikides riikides on kollektiivlepingud avalikõiguslikul alusel.

Huvitav ja iseloomulik on jälgida töölepingu arengut viimasel ajal Ameerika Ühisriikides. Seni ajani valitses seal põhimõte, et riigivõim ei sega end majanduselu ega töösuhete korraldusse. Seadusega oli ainult kindlaks määratud, missuguses vormis tuleb sõlmida seadusepärased töölepingud, mille

sisu aga täiel määral asus eraõiguslikul alusel. Seadustega ei normeeritud töölepingute sisu, nagu see sündis teistes kultuurriikides. Ainult üksikutes osariikides oli töökaitseseaduste näol eeskirju töölepingu sisu normeerimiseks. Ameerika Ühisriikide elukorraldust juhtivad ringkonnad olid seni seisukohal, et riigivõimu vahelesegamine töösuhetesse, töö ja kapitali vahele, takistab majanduselu arengut. Kuid majanduskriisi survel riigivõim oli sunnitud läbi viima töösuhete korraldamise alal suuri reforme. 1933. a. suvel president Roosevelti algatusel Ameerika Ühisriikide parlament võttis vastu „Majanduselu ülesehitamise seaduse“ (NIRA), millega tehti lõpp ka „vabale töölepingule“. Selles seaduses tunnustati ametiühinguid, kollektiivlepinguid ja palga- ning teiste töötingimuste normeerimist riigivõimu poolt. Kui varemalt Euroopa riikide kapitalistide „töötatud maaks“ oli Ameerika Ühisriigid, siis nüüd on sealgi piiratud riigivõimu poolt kapitalistide tegevusvabadust. Käesolevas artiklis ei puuduta meie Ameerika Ühisriikide uemate majanduslike reformide põhimõtet külge ja milliseid tulemusi need reformid võivad anda. Rõhutamise vaid reformide tööõigusliku osa. *Võime näha, et Ameerika Ühisriikideski „vaba tööleping“ on arenenud kollektiivlepinguks.* Töösuhete korraldamine on seatud moodsa tööõiguse alusele.

Käesolevas kirjutises on antud kokkuvõtlik ülevaade töölepingu arengust. Nägime kuidas töösuhete korraldamine rooma õigusele põhjenevast rendiõigusest on arenenud moodsaks kollektiivseks tööõiguseks. Võime kinnitada, et kollektiivse tööõiguse ellusurujaks ja selle kandjaks on olnud ametiühingud, kuigi ka mitmed teised eluarengu nähtused on soodustanud ja mõjutanud tööõiguse arengut. *Moodne tööõigus ametiühinguteta ei ole mõeldav.*

Järgmises „T. Hääl“ numbris peatume Eestis maksvate töölepingu eeskirjade, eriti kollektiivlepingu küsimuse juures.

Riigivõim ja ametiühingud.

Keskliidu esindajad L. Metslang, H. Martinson ja K. Must esitasid 21. augustil ametiühingute tegevusvabaduse, kollektiivlepingute ja töötlüde lahendamise asjus riigivanemale järgmise märgukirja:

E. T. Keskliidu esindajad esitasid 20. märtsil k. a. Teie, Herra Riigivanem, märgukirja tööliste palgaolude parandamise asjus. Märgukirjas avaldati soovi, et Teie, Herra Riigivanem samme astuks tööliste palgade tõstmiseks. Teie teatasite Keskliidu esindajatele, et meil väljakujunenud põhimõtte kohaselt riigivõim ei sega ennast tööliste palgaolude normeerimisse, vaid see jääb töandjate ja tööliste vaheliseks asjaks. Soovitasite Keskliidul astuda selles küsimuses töösturite vastavate organisatsioonidega läbirääkimistesse.

Paar nädalat hiljem Keskliidul tekkis vajadus selgusele jõuda ametiühingute tegevusvabaduse asjus. Keskliidu delegatsioon käis 10. apr. s. a. selle küsimuse selgitamiseks Teie jutul. Teie tegite delegatsioonide teatavaks,

et ametiühingud võivad käsitada majanduslike, sotsiaalpoliitilisi ja kutselisi küsimusi. Sedasama kinnitas Keskliidule hiljem kirjalikult siseminister ja politseiavalitsuse direktor.

Keskliit pidi sellest järeldama esiteks seda, et riigivõim tunnustab vabaametiühinguid ja et need võivad arendada tegevust tööliiskonna majanduslike ja sotsiaalpoliitiliste huvide kaitsmiseks ning teiseks seda tõesaja, et riigivõim on jätnud erakaitsete tööliste palgaolude normeerimise tööliste ja töandjate vaheliseks asjaks. Keskliidu juhatus ei vaieldud sellise palgaolude korraldamise põhimõtte vastu. Keskliidu püüdeks algusest peale on olnud saavutada olukord, et tööliste palgad ja tööolud oleksid normeeritud tööliste ja töandjate organisatsioonide vaheliste kollektiivlepingutega, millist palgaolude korraldamise moodust meie seadusandlus on seaduspärastanud kollektiivlepingute seaduse maksmapanekuga.

Keskliidu juhatus peab aga kahjuks märkima, et viimasel ajal on tulnud esile näh-

tusi, mis on riivanud valusalt vabaametühingute seaduspärasest tegevust ning palga- ja tööolude otstarbekohasest korraldamist.

29. juunil k. a. puhkes Pärnu sadamas sadamatööliste streik, mida juhtis Pärnu sadamatööliste ühing. Vanema tööinspektori poolt 3. juunil k. a. ajakirjandusele antud informatsioonis kinnitatakse: streik oli majanduslik, tööliste nõudmisi ei mõjutatud väljapoole eriliste sihtidega, tööliste nõudmised ei olnud liialdatud, streigi kiiret lahendamist takistas ettevõtjate (stevidoride) organiseerimatus — otsustati kord nii, samas jälle teisiti.

Vanema tööinspektori, kui vastutava kõrgema ametniku informatsiooni erapooletuses ei ole põhjust kahelda. Ja selle põhjal võib öelda, et Pärnu sadamatööliste streik oli tingitud majanduslikest asjaoludest ega omanud mingeid poliitilisi motive. Streigi venimine ei olenenud töölistest ega nende organisatsioonidest, vaid tööandjatest, kes organiseerimatu oleku tõttu ei suutnud töölistele esitada ühiseid seisukohti. Töölisi ei saa süüdistada ka selles, et palgavõitlus üldse alustati, sest tööliste nõudmised ei olnud liialdatud ja tööandjad oleksid võinud nõudmised võtta vastu, ilma et töölistel oleks tulnud tööandjatele selgeks teha oma liialdamata nõudmisi streigi teel.

3. juulil saabus streigi lahendamise asjus Pärnu härra teedeminister. Samal õhtul peeti tööliste ja tööandjate esindajate koosolekuid, millest härra minister osa võttis. Tööliste ja tööandjate esindajate vahel elmistel päevadel oli teatud kokkulepe saavutatud. Hiljem tööandjad enam ei tunnistanud sobitatud kokkulepet, seletades, et neil ei olevat olnud kokkuleppe sõlmimiseks teiste tööandjate volitusi. Kui härra minister usus streigi lahendamisele, ka siis ei tunnustanud tööandjad nimetatud eelkokkulepet.

Tööliste esindajate koosolekul teatas härra minister: „Mina ei ole tulnud süia kõnesid kuulama, minule on vaja öelda kas „ei“ või „ja“, kas tööksid tööle hakkavad või ei.“

Streigikomitee esimees M. Unt ütles seepeale, et tööksid ei või kohe sõna pealt „ei“ või „ja“ öelda, sest streigikomiteele ei ole antud valijate poolt selliseid volitusi.

Härra minister keelas M. Undil kõnelemise ja ütles rusikat vastu lauda pörutades: „Süin pole riigikogu, kus korda ei ole ja iga mees lärmitseda võib mis tahab. Teiega räägin ma teises kohas teist juttu. Teistele aga

annan tund aega mõtlemiseks, kas hakate homme tööle või mitte?“

Tunni möödumisel, kui tuldi uuesti kokku, ütles härra minister: „Kui teie homme hommikul tööle ei hakka, siis ei lahku siit toast keegi vabalt ja sadamatöölise ühing saab sulatud. Ka ei tohi kokkuleppes nimetada ühegi sõnaga ei kollektiivlepingut ega sadamatöölise ühingu, sest mina räägin ainult sadamatöölise mitte aga sadamatöölise ühingu esindajatega.“

Loomulikult Pärnu sadamatöölised pidid vastu võtma palga- ja tööolude suhtes kokkuleppe, mis läks tunduvalt lahku varem sobitatud lepingust.

Eelpooltoodud asjaolusid Teile, Härra Riigivanem, teatavaks tehes, lubame omale märkida järgmist:

Härra teedeministri avaldusest Pärnu streigi lahendamise puhul võib järeldada, nagu oleks riigivõim vahepeal muutnud oma suhtumist vabaametühinguisse ning nende piiresse tööliste majandusliku elujärje parandamiseks. Keskkliit kahetseb väga kui see tõesti nii oleks.

Keskkliit julgeb juhtida Härra Riigivanem, Teie tähelepanu tõsiasi, et kollektiivlepingud on leidnud tunnustamist kogu maailmas kui parim ja otstarbekohasem moodus töövahekorde normeerimisel tööliste ja tööandjate vahel, ega poleks kummagi poole huvides meilgi loobuda sellest töö- ja palgaolude korraldamise seadusepärastatud põhimõttest. Samuti peaks töökonfliktide lahendamine toimuma meil maksva Lepitusasutiste seaduse alusel.

Jutuajamisel riigivanemaga Keskkliidu esindajad tõid ette viimaseaja töövõitlustes esile tulnud teisigi väärnähtusi. Riigivanem tegi jutuajamisel Keskkliidu esindajatele teatavaks, et tema endiselt tunnistas ametühingud vajalikeks, palga- ja töötingimusi tuleb korraldada tööliste ja tööandjate organisatsioonide vaheliste kokkulepetega. Ametiühingutel peab olema tegevusvabadus tööliste majanduslike ja sotsiaalpoliitiliste huvide kaitsmiseks.

Viimaseaja töövõitlustes esiletulnud väärnähtuste kohta ütles riigivanem, et võib väga võimalik olla, et mõnes kohas politsei on töövõitluse osa võtnud tööliste suhtes üles näidanud liigset agarust. Riigivanem lubas võtta Keskkliidu märgukirjas esile toodud küsimused vabariigi valitsuse koosolekul arutusele.

Käitiste aruandeid.

Möödunud aasta tähtsamaks sündmuseks majanduselus oli krooni langetamine. Suur heitlus, mis selle ümber käis, õigustab nõudmist, et selle sammu tagajärjed ja mõju ettevõtete tegevusele oleks avalikkusele teada, mis võimaldaks krooni langetamise asjalikku käsitamist tagantjärele.

Nüüd on enamjagu ettevõtete 1933. a. aruanded „Riigi Teatajas“ juba avaldatud, kuid kahjuks on aruanded niivõrd kokkuvõtlikud ja puudulikud, et neist ei saa mingit

tõelist pilti ettevõtete tegevusest. Nii puudub võimalus saada avaldatavast aruandest umbkaudseidki andmeid kroonikukutamise mõjust ettevõtete puhtakasule.

Ainult „Laferme“ on näidanud otsekoheselt kulude arvel kr. 383.430,64 kursivahedest saadud kahju. Seejuures kogu aastane tegevuse kahju on kr. 199.884,41, ehk kr. 183.546,23 võrra väiksem kui krooni ümberhindamisest saadud ühekordne kahju. See osa kahjust on teenitud tasa ettevõtte jooksvate kasudega,

mis näitab, et tubakavabrikute teenistus on ikka veel küllalt suur: „Laferme“ põhikapital on kr. 200.000 ja kasu kr. 183.546,23, on üle 90% põhikapitalist! Ja seda ajal, mil ühe uue tubakavabriku käimahakkamise tõttu võistlus pidi olema väga tugev.

Teiste ettevõtete juures pole krooni ümberhindamisest saadud kasude-kahjude kohta toodud mingisuguseid andmeid.

Kõige suuremat kasu andis see muidugi eksporttööstusele, mille esirinnas sammub metsa- ja paberitööstus. Neist tööstustest on aruannetes näidanud suuremaid kasusid:

1) A.-s. Tallinna Paberivabrik E. J. Johanson kr. 150.329,—, ehk 17% põhikapitalist,

2) A.-s. Uus Balti Metsatööstus kr. 65.102,—, ehk 108% põhikapitalist,

3) Metsa- ja Puutööstuse a.-s. „Viktooria“ kr. 65.153,— 83% põhikapitalist.

Need protsendid näitavad, et kusagil peitus hea profiidiallikas. Tõenäoliselt oli see kroonilangemises, mis võimaldas saada sama eksporthulga eest umbes 50% rohkem kroone kui seni, kuna samal ajal palgad ja metsahinnad siseturul jäid endiseks ja osalt isegi langesid. Kuna selline olukord oli ühevõrra soodus kõigile eksporttööstustele, siis oleks huvitav teada, miks nende aruanded nii paljudel juhtudel on lõpetatud õige väikese kasuga või kogunigi kahjuga.

Kas siin pole jälle tegemist sihiliku kasuvarjamisega?

Toome allpool näitena tähtsamate puu- ja paberitööstuste 1933. a. kasud ja kahjud ja võrdluseks nende põhikapitali:

Ettevõtte nimetus	„R. Teat.“ avaldatud 1933. a. aruande järele:			
	kasu	kahju	põhikapital	kasu % põhikapitalist
1. A.-s. Tallinna Pab.-vabr. Johanson	150.329,08	—	900.000,—	17 ⁰ / ₀
2. A.-s. Paberivabrik „Koil“	5.752,37	—	900.000,—	0,6 ⁰ / ₀
3. A.-s. A. M. Luther	—	199.016,33	6.000.000,—	—
4. A.-s. Uus Balti Metsatööstus	65.102,22	—	60.000,—	108 ⁰ / ₀
5. Puutööstus J. Johanson	1.391,75	—	50.000,—	4 ⁰ / ₀
6. A.-s. Põhja Paberi & Puupapi vabr.	623.060,34	—	14.000.000,—	4 ⁰ / ₀
7. The Timber Company, Tartus	1.056,57	—	50.000,—	2 ⁰ / ₀
8. A.-s. „Viktooria“	62.153,47	—	75.000,—	83 ⁰ / ₀
9. A.-s. Eesti Tulitikumonopol	77.937,89	—	4.000.000,—	1,9 ⁰ / ₀

V. B.

Jooni poola ametiühingulisest liikumisest.

Poola ametiühinguline liikumine viimseil aastail on käinud tõusuteed. Vabaametiühingute Liidu liikmete arv on kasvanud 1929. a. 227.375, — 1932. a. lõpuks 239.395 ja 1934. a. aluks 245.105. Liitu kuulub 29 eriliitu, mis on organiseeritud tööstusharude järgi. Liikmete arvult suurimaks on Raudteelaste Kesklüü, 160.000 poola raudteelasest on 40.000 organiseeritud. Kaugemalt suuremal määral aga liidu mõju tuleb nähtavale käitiste esinduse valimisel, kus ametiühingute nimekirjad saavad kaks kuni kolm korda enam häält kui liikmeid. Liidus on 129 kohalikkude ühingut, liidul on umbes 30 palgalist tööjõudu ja aastas tulusid ligi 150.000.000 Eesti senti. Liikmemaks peetakse kinni riigivõimu poolt palga maksimisel.

Parimaks organisatsiooniks võib aga pida-da trükitöölisi. Ka poola trükitöölised on tuntud oma kõrgete liikmemaksude poolest. See tõuseb liikmelt kuni 11—12 eesti kroonini kuus. Trükitöölised kaevandustöölise kõrval on ka seotud tarüflepingutega.

Poola kesklüü ei täida väga laialdasi funktsioone. 4 palgalise kantselei jõu ja paari or-

ganisaatoriga see ei olegi võimalik. Tähtsamat osa etendavad üksikud liidud ja ametiühingute nõukogud kohapeal, mida on 6 ja millele kohalikkud ühingud tasuvad väikest liikmemaksu. Kesklüudule makstakse igalt sissekasseeritud liikmemaksult 3½ s. kuus, väiksemad liidud aga tasuvad kindlaksmääratud summa. Madalalt liikmemaksustatud on ka töötud ja hädaabitöölised.

Kohalike nõukogude kõrval on olemas veel komisjonid juudi ja saksa tööliste. Viimased on rohkelt tööd teinud noortöölise organiseerimisel. Poola ametiühinguline ajakirjandus ulatub 30-ni. Suuremaid tulemusi on saavutatud maatöölise organiseerimisel.

Suuremaid palgavõitlusi viimaseil ajal on olnud puu- ja ehitustöölistel. Neist viimased streikisid pikemat aega. Streigi toetuseks Varssavis väljakuulutatud üldstreik keelati valitsusvõimude poolt ja sobitati kuidagi kokkulepe. Viimasel kahel aastal on üle maa käinud nagu mingi palgavõitluse laine. Ühe ala tööliste võidud on tiivustanud ka teiste alade tööliste edukamale võitlusele.

J. R.

Ametiühinguline ringvaade.

NARVA RÄTSEPAD VÕITSID STREIGI.

Narva Rätsepatöölise Ühingu algatusel augusti kuu lõpul Narva rätsepatöölised võtsid ette palgaolude parandamise. Viimastel aastatel langes töötasu peaaegu 50%. Laagri-töödel äridesse makseti 5—6 krooni ülikonna ja umbes sama palju palitu pealt. Varemalt makseti aga üle 10 krooni. Palka kärbiti pikkamööda — 25 ja 50 senti korraga. Ja palgakärpimine kestis kogu aeg edasi. Peale sele oli tööpäev 15—16 tundi pikk. Palga- ja töötingimuste parandamiseks tuli alustada palgavõitlust.

Narva Rätsepatöölise Ühingu poolt kutsuti 27. aug. kokku Narva rätsepatöölise üldkoosolek. Koosolekul otsustati nõuda palkade tõstmist. Ülikonna tööraha alammäraks nõuti 9 krooni ja palitutel 7.50—11 kr. Tööandjatega läbirääkimisteks ja palgavõitluse ettevalmistamiseks valiti komisjon, kes pidi töötama kontaktis rätsepatöölise ühingu juhatusega.

Läbirääkimised tööandjatega esialgu ei annud tulemusi ja seepärast kuulutati 6. sept. välja rätsepatöölise streik, millest võttis osa umbes 200 töölise. Viimaks tööandjad haka-sid töölise nõudmistele kordkorralt järele andma. Töötasu suurendamisega oldi nõus, kuid ei tahetud sõlmida kollektiivlepingut. 13. sept. saavutati mõlemalt poolt järele andes kokkulepe. Ja streik lõppes samal päeval. Äriomanikud maksavad kokkuleppe kohaselt ülikonna töö eest 8 krooni ja talvepalitu eest 9 krooni. Kollektiivlepingut seekord siiski ei saavutatud, vaid tööandjatel võetakse allkirjad, et need ei taganeks lubatud palgakõrgendusest. Seega andis Narva rätsepatöölise palgavõitlus rahuldavaid tulemusi. Kuigi ei suudetud läbi viia kõiki nõudmisi, parandati palgaolusid tunduvalt.

PÄRNU SADAMATÖÖLISTE KOOSOLEK.

9. septembril peeti Pärnu Sadamatöölise Ühisuse erakorralist peakoosolekut, millest võttis osa arvukas kogu Pärnu ühinenud sadamatöölisi.

Koosolekut juhatas *M. Unt*, protokollis *J. Sommer*.

Koosolek kinnitas 1933. aasta rahalise aruande, milline näitab väikest ülejääki. Koosolekul arutati ka ühingu ruumide küsimust, milline jäeti uue juhatuse lahendada.

Ühisuse juhatus valiti 7-liikmeline, kuhu kuuluvad: *Veinberg, Tui, Unt, Tamm, H., Tomson, Sommer* ja *Pajumann*. Revisjoni-komisjoni valiti: *Tiits, Löve* ja *J. Tamm*. Koosolek oli igatepidi üksmeelne. Uus juhatus jaotas ametid omavahel järgmiselt: esimees *Tui*, abiks *Pajumann*, sekretäriks *Tomson*, abiks *Unt*, laekur *Veinberg*, abiks *Tamm* ja varahoidjaks *Sommer*.

Koosolekul viibis Tallinna sadamatöölise ametiühisuse esitajana *A. Offenbach*, tutvustades juhatust sadamatöölise jooksvatel küsimustest.

ITAALIA TÖÖLISTE PALGAOLUDEST.

Mida korporatiivne riik toob töölisele, seda näitab kujukalt Itaalia fashistide eneste poolt avaldatud palgastatistika. 1932. a. kirjutas Itaalia korporatsioonide ministriabi töölise palkadest järgmist:

1927.—1928. a. alanes tööstustöölise palk umbes 20%. 1929. a. tuli uus vähenemine. 1930. a. toimus üldine palkade alanemine, mis mitmesuguste tööliskategooriate juures kõikus 18—25% vahel. 1931. a. tuli veelgi toime palkade „reguleerimisi“.

Ühe fashistliku ametiühingu sekretäri seletuste järele on 1927.—1932. a. langenud itaalia töölise palgad: klaasitöölistel 30—40%, puuvillatöölistel 25%, siiditöölistel 38%, jute-töölistel 30%, metallitöölistel 23% ja müüri-töölistel 30%. Samal ajal on elukallidus langenud kõigest 22%.

Palkade tõstmiseks itaalia töölisel mingit võimalust praegu ei ole. Töölisliikumine on maha surutud. Ametiühingud on fashistide, s. o. tööandjate kontrolli ja juhtimise all. *Itaalia suurkodanlusele oli fashismi ja korporatiivset riigikorda selleks vaja, et töötavale rahvale veeretada uusi raskusi.*

KINGSEPPADE KAITSE SHVEITSIS.

Shveitsi liidu nõukogu (parlament) on varemaltki suurte magasinide laiutamisele takistusi teinud; nüüd on seaduse eelnõu teok-sil ja selle vastuvõtmine enamvähem kindlustatud, mille järele vabriku viisil saapaparanduse töökodade avamisele piir pannakse. On tähelepanud, et saapaparandamine vabriku viisil masinatega, saabast enam rikiub, kui parandab. Kuivalt pooltaldu alla pannes, nagu see vabrikus sünnib, saab pealmine nahk tihti kriimustada, vahest lõigatakse koguni katki, et parandatud saapa pidavus selle all kannatab. Seega pole see seadus mitte üksi käsitöölise-kingseppade kaitse, vaid ka keh-vemale kodanikule kasuks.

Karta on, et seegi seadus palju ei aita; sest nagu Shveitsis tähele pandud, on viimasel aastal saapaparandus palju tagasi läinud.

Mitte sellepärast, et inimesed oleksid enam toredamaks läinud, vaid uued saapad on nii odavad, et ei maksa enam parandust ära. 1 paar naisterahva kingi maksab Shveitsis 6 franki 90 sentiimi; Bata müüb isegi meeste-rahva kingi 4,90 eest. Pooltallad maksavad käsikingsepa juures 5 fr. 50 s., vabrikus 4 fr. 30 s., Bata juures 3 fr. 80 s. Ostetakse juba enim uued, mõni sent rohkem makstes, kui vanu lastakse parandada.

SISU: 1) *L. Metslang* — Töölisvanemate valimistest. 2) Korporatiivne kord. 3) *L. Metslang* — Töölepingu areng ja tänapäev. 4) Riigivõim ja ametiühingud. 5) Käitiste aruandeid. 6) Jooni poola ametiühingulisest liikumisest. 7) Ametiühinguline ringvaade.

Toimetuse: *E. Joonas, K. Must, L. Metslang, J. Mikhelson, A. Gustavson*. Vastutav toimetaja: *K. Must* Väljaandja *E. Töölisühingute Keskkliit*. Ilmub Tallinnas kord kuus. Tellimishind: aastas 60 senti 6 kuud 30 senti, üksiknumber 5 senti. Toimetuse ja talituse: Tallinn, V. Pärnu 31—4, tel. 460-52

Kirjast. o.-ü. „Täht“ trükikoda, V. Pärnu mnt. 31. 1934.